

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Розвиток державної системи моніторингу довкілля є складовою державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованої на забезпечення конституційного права громадян на безпечне середовище існування. Моніторинг довкілля є дієвим засобом реалізації природоохоронної політики, слугує виробленню науково-обґрунтованих управлінських рішень щодо створення екологічно і техногенно безпечних умов життєдіяльності населення, збереження довкілля, забезпечення раціонального природокористування, створення достовірної інформаційної бази для прогнозування і запобігання екологічних небезпек. Об'єктивну інформацію про стан навколишнього середовища можна отримати лише на підставі багаторічного системного спостереження за змінами компонентів геосистем, які можуть бути спричинені як природною мінливістю систем, так і антропогенним впливом на них.

Створення системи моніторингу довкілля визначає порядок створення та функціонування системи з урахуванням стану довкілля та природоохоронної діяльності в районі, визначає основні завдання районної системи моніторингу довкілля, суб'єктів системи, їх завдання відповідно до конкретного ресурсу, принципи організації та функціонування системи, взаємовідносини між суб'єктами під час створення та опрацювання системи моніторингу, структуру системи, організаційний механізм її створення.

Згідно ст.17 п.1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Основні вимоги організації та здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення визначені «Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272.

Заходи, що передбачені для здійснення моніторингу, розробляються у процесі стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєкту документа державного планування та затверджується місцевим органом державної виконавчої влади, який затвердив документ державного планування.

Моніторинг – це система постійного спостереження за явищами і процесами, що проходять в навколишньому середовищі і суспільстві, результати якого слугують для обґрунтування управлінських рішень.

Моніторинг здійснює замовник документа державного планування.

З метою забезпечення здійснення моніторингу замовник у разі необхідності може створювати моніторингові групи та визначати склад та напрямок їх роботи. Також, може бути залучена акредитована лабораторія, яка має право на виконання лабораторних досліджень різних аспектів довкілля: поверхневих вод, повітря, ґрунтів, парникових газів тощо.

Наразі, для професійного та якісного результату моніторингу наслідків виконання документа державного планування на довкілля, в тому числі на здоров'я населення передбачені наступні заходи для здійснення моніторингу:

- встановлення показників та їх цільових значень, відповідно до кожного із визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Моніторинг виконання пропозицій документа державного планування можливо здійснювати за показниками:

- площа територій зелених насаджень спеціального призначення в межах території проєктування (га);

- ступінь забезпечення водопостачанням із влаштуванням лічильників (територія, щодо якої здійснюється детальне планування – %, від загальної площі території);

- забезпечення спорудами системи господарсько-побутової каналізації, локальні споруди;

- матеріали дослідження стану підземних і поверхневих вод (оформлюють протоколом вимірювань показників складу та властивостей вод);

- інформація про обсяг вивезених твердих побутових та ін. відходів;

- дані про викиди у атмосферне повітря забруднюючих речовин.

- встановлення показників та їх цільових значень для оцінки ефективності та достатності заходів із запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування.

Процедура встановлення показників та їх цільових значень для оцінки ефективності та достатності заходів із запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування та звітування про результати залежить від конкретного компонента довкілля та регламентується нормативними документами, ДСТУ та галузевими стандартами.

- встановлення методів визначення кожного із показників, які дозволять швидко і без надлишкових витрат їх вимірювати.

Залучена акредитована лабораторія, яка має право на виконання лабораторних досліджень різних аспектів довкілля: поверхневих вод, повітря, ґрунтів, парникових газів тощо.

- встановлення періодичності вимірювання показників, їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями.

Проводити щорічно та складати звітність в результаті їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями.

- встановлення засобів і способів виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення з урахуванням можливості виявлення наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку.

Якщо при здійсненні моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, необхідно вжити заходи для їх усунення, а також порушити питання про зупинення дії документа державного планування у частині, яка призвела до таких наслідків, та/або прийняти рішення про внесення змін до документа державного планування з метою їх усунення. Після чого ініціювати здійснення стратегічної екологічної оцінки документа державного планування до якого внесено зміни.

Для юридичних і фізичних осіб, що здійснюють свою діяльність на території населеного пункту – проведення щорічного контролю якості повітря, об'єктів що здійснюють викиди, на межі санітарно-захисної зони та найближчої житлової забудови (згідно нормативних показників).

Суб'єктами ДСМД створені, або розробляються відомчі бази даних моніторингової інформації. Існуюча система інформаційної взаємодії відомчих підсистем моніторингу докiлля передбачає обмін інформацією на загальнодержавному та регіональному рівнях. Організаційна інтеграція суб'єктів моніторингу докiлля на всіх рівнях здійснюється Міністерством захисту довкiлля та природних ресурсів України та його територіальними органами.

Для упорядкування процесу обміну інформацією за показниками та термінами надання екологічної інформації між Міністерством захисту довкiлля та природних ресурсів України та суб'єктами ДСМД укладено двохсторонні угоди про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного середовища, до яких розроблені відповідні регламенти обміну екологічною інформацією.

Оперативна моніторингова інформація передається територіальними органами суб'єктів ДСМД до регіональних центрів моніторингу довкiлля, або державних управлінь охорони навколишнього природного середовища в регіонах. Узагальнена аналітична інформація надається міністерствами та відомствами-суб'єктами ДСМД Міністерства захисту довкiлля та природних ресурсів України. Отримані дані передаються до Інформаційно-аналітичного центру Міністерства захисту довкiлля та природних ресурсів України та накопичується у банках екологічних даних.

На основі отриманої щомісячної та щоквартальної інформації Міністерством захисту довкiлля та природних ресурсів України видається інформаційно-аналітичний огляд «Стан довкiлля в Україні», який розповсюджується серед заінтересованих користувачів. Функціонування Інформаційно-аналітичного центру Міністерства захисту довкiлля та природних ресурсів України забезпечує інформаційний обмін з регіональними центрами моніторингу довкiлля, суб'єктами державної системи моніторингу довкiлля, створення уніфікованого банку екологічних даних, проведення комплексного аналізу стану довкiлля, тощо.

Стислий зміст програми моніторингу наведений в табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Програма моніторингу

Заходи моніторингу	Періодичність контролю	Відповідальна особа	Нормативний документ
Атмосферне повітря			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря здійснювати на підставі Дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами	Термін дії Дозволу	Еколог	ЗУ «Про охорону атмосферного повітря»
Контроль приземних концентрацій забруднюючих речовин на межі СЗЗ та житлової забудови	1 раз в квартал	Еколог	Наказ МОЗ України № 173 від 19.06.1996 «Про затвердження санітарних правил планування і забудови населених пунктів»

Сплачувати екологічний податок за фактичні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	1 раз в квартал	Еколог	Податковий кодекс України
Підтримувати в належному стані встановлену санітарно-захисну зону підприємства	Постійно	Еколог	Наказ МОЗ України № 173 від 19.06.1996 «Про затвердження санітарних правил планування і забудови населених пунктів»
Водокористування			
Не допускати забруднення поверхневих та підземних вод	Постійно	Еколог	Водний кодекс України
Шахтні колодязі (кількість, дотримання I поясу зони санітарної охорони)	Постійно	Еколог	Постанова КМУ від 18 грудня 1998 р. «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів»
Поводження з відходами			
Подавати Декларацію про відходи (у разі потреби)	1 раз на рік	Еколог	ЗУ «Про управління відходами»
Вести облік відходів за формою 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари»	Постійно	Еколог	Наказ Мінприроди № 342 від 07.07.2008 р. «Про затвердження типової форми первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари» та «Інструкції щодо її заповнення»
Подавати статистичну інформацію про відходи за формою 1-Відходи (річна)	1 раз на рік	Еколог	Наказ Держстату України №243 від 19.08.2014 р. «Про затвердження форм державних статистичних спостережень із екології, лісового та мисливського господарства»
Контролювати вчасне продовження договорів на передачу відходів	Постійно	Еколог	ЗУ «Про управління відходами»
Підтримувати в належному стані місця тимчасового складування відходів до передачі їх спеціалізованим організаціям по договорам	Постійно	Еколог	ЗУ «Про управління відходами»
Акустичний моніторинг			
Контроль рівнів шуму на межі СЗЗ та житлової забудови	1 раз в квартал	Еколог	Наказ МОЗ України № 173 від 19.06.1996 «Про затвердження

			санітарних правил планування і забудови населених пунктів»
Техніка безпеки			
Забезпечити працівників засобами індивідуального захисту	Постійно	Директор	ЗУ «Про охорону праці»
Розробити, затвердити, забезпечити постійний доступ працівників до Інструкцій з поведження під час настання надзвичайних ситуацій на підприємстві	Постійно	Директор	Кодекс Цивільного захисту України №5403; ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»
У разі потреби розробити План ліквідації аварійних ситуацій (ПЛАС)	Одноразово	Директор	ПКМУ № 626 від 09.08.2017 «Про затвердження порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту»

Здійснення моніторингу впливів на довкілля щодо реалізації пропозицій документа державного планування, у тому числі на здоров'я населення, за запропонованими показниками із введенням щорічної звітності, дасть можливість органу місцевого самоврядування своєчасно виявляти порушення і недоліки, відхилення від нормативних показників та своєчасно опрацьовувати заходи та терміни по їх усуненню, складати звіти та щорічно інформувати мешканців громади про стан реалізації документа державного планування та результати моніторингу на офіційному веб-сайті місцевого органу державної виконавчої влади.

Моніторинг впливу на довкілля є обов'язковою умовою при здійсненні планованої діяльності. Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1376 затверджено Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища. Програма спрямована на поєднання зусиль усіх суб'єктів системи моніторингу щодо виключення дублювання та включення додаткових функцій з моніторингу, створення єдиної мережі спостережень після оптимізації її елементів та програм спостережень, вдосконалення технічного, методичного, метеорологічного та наукового забезпечення функціонування єдиної мережі спостережень.

З метою забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів суб'єктів системи моніторингу довкілля передбачено створення та забезпечення функціонування єдиної автоматизованої підсистеми збору, оброблення, аналізу і збереження даних та інформації, отриманих в результаті здійснення моніторингу.

Здійснення моніторингу впливів виконання документа державного планування на довкілля, у тому числі на здоров'я населення за визначеними показниками з веденням щорічної звітності дозволить своєчасно виявляти недоліки і порушення, що негативно впливають на комфортність проживання населення, і обґрунтувати необхідні заходи по їх усуненню а також проводити інформування громади населеного пункту про стан реалізації містобудівної документації, поточні ускладнення та прогнози терміни їх усунення.